

Aleksandra Kamińska

Wstęp

Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Humanitas. Pedagogika 11, 7-8

2015

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

WSTĘP

Wychowanie jest podstawowym przedmiotem zainteresowania i celem badań pedagogiki. Od początków istnienia myśli pedagogicznej szukamy też jego ideału. W związku z tymi poszukiwaniami zmieniają się eksponowane w jego ramach treści, jak i metody, za pomocą których chcemy owy ideał, wzorzec osiągnąć. Współcześnie szczególne miejsce w rozważaniach pedagogicznych zajmuje wychowanie personalistyczne, nastawione na ekspozycję człowieka jako osoby – świadomej i działającej celowo jednostki, która rozwija się pod wpływem refleksji i namysłu nad swoją egzystencją. By do tej refleksji mogło dojść, istotne są uświadomione wpływy ją pobudzające, których dostarcza wychowawca. Wychowawca, nie tylko w wychowaniu personalistycznym, ale również w innych popularnych obecnie nurtach, ma być mistrzem i przyjacielem wychowanka, bliską mu osobą, której zależy na rozwinięciu pełni potencjału dorastającego, młodego człowieka. Wiemy również, iż wychowanie rozpoczyna się w rodzinie. Rodzina też ponosi główną odpowiedzialność za jego kształt, będąc jedynie wspomaganą w swych działaniach przez instytucje zewnętrzne, na przykład szkołę. Spoglądając na rodzinę w ujęciu historycznym, możemy zauważyć zmiany występujące w jej strukturze, funkcjach i rolach. Zmiany te są naturalną częścią ludzkiej egzystencji, lecz ich współczesne tempo może jednocześnie stanowić przyczynę zagrożeń, z którymi rodzina, współcześnie pozbawiona szerszego wsparcia społecznego, może sobie nie radzić. Oprócz uzależnień (na przykład od alkoholu czy narkotyków), wykluczenia społecznego (którego główną przyczyną nadal jest bieda), szczególnym zagrożeniem wpływającym na nieprawidłowości pojawiające się w rodzinie jest agresja oraz zachowania przestępcze, których sprawcami są nieletni. Ważnym jest – jak podkreśla na łamach niniejszego Zeszytu Artur Waluś – położenie nacisku na działania naprawcze nie za pomocą środków prawnych (które powinny stanowić środek ostateczny), lecz przede wszystkim oddziaływań wychowawczo-resocjalizujących. Tylko położenie nacisku na ten typ działań sprawi, iż działania resocjalizacyjne będą skuteczne i umożliwią młodemu człowiekowi prawidłowe funkcjonowanie w społeczeństwie.

W ramach wychowania, od zarania dziejów, szczególne miejsce zajmuje kształcenie. Wydaje się, iż współcześnie, w czasach hiperpodaży informacji i niesamowitego przyrostu wiedzy, w których głosi się transformację społeczeństwa do formy społeczeństwa wiedzy, szczególne znaczenie w procesie nauczania–uczenia się przypisuje się uczeniu. Szkoła, zamiast przekazywać uczniowi niezbędny zasób informacji, ma skupić się na technikach uczenia się i motywowaniu ucznia do podejmowania aktywności własnej w tym zakresie. Zakłada się jednocześnie, iż niezbędne informacje uczeń, wyposażony w odpowiednie kompetencje i narzędzia, będzie w stanie uzyskiwać samodzielnie z wybranych przez siebie źródeł (głównie elektronicznych).

Stąd nauczycielowi, by mógł sprawnie wykonywać swoje obowiązki w zarysowanym powyżej zakresie, niezbędna staje się wiedza dotycząca funkcjonowania mózgu. Nauczyciel musi znać odpowiedzi na pytania stawiane przez Joannę Skibską, tj. jak działa ludzki mózg oraz jakie są jego możliwości. Ta wiedza staje się podstawą do tworzenia i wykorzystywania w procesie nauczania, znanych od starożytności, lecz skutecznych również współcześnie, mnemotechnik. Nie możemy zapominać, iż współcześnie procesy nauczania–uczenia się nie odbywają się jedynie w murach szkoły i nie kończą się wraz z zakończeniem procesu edukacji. Dziś procesy te mają charakter całożyciowy. By sprawnie egzystować i cieszyć się z jakości swojego życia, współczesny człowiek musi mieć świadomość konieczność ciągłej aktualizacji swoich kompetencji i nabywania nowych, jak również musi wykształcić umiejętność odnajdywania się w coraz to nowszej, coraz bardziej zaskakującej rzeczywistości. Uzupełnieniem procesu nauczania–uczenia się jest dostarczenie odpowiednich środków dydaktycznych. By spełniały one swą rolę, muszą nie tylko prezentować wysoki poziom merytoryczny, ale charakteryzować się atrakcyjną dla odbiorcy formą, przykuwającą jego uwagę oraz pobudzającą motywację i ciekawość do uczenia się nowych rzeczy. W tym aspekcie ciekawą formą wydają się być e-podręczniki, szczególnie preferowane przez współczesne „cyfrowe” dzieci.

Aspekty dotyczące procesu nauczania–uczenia się zostały uzupełnione przez Autorów o te dotyczące egzystencji młodego człowieka w szkole. Poruszono tutaj niezwykle istotne tematy, tj. sytuacje konfliktowe oraz problemy ucznia zagrożonego niedostosowaniem społecznym. Autorki, tj. Anna Jakubowicz-Bryx i Beata Matusek, tę problematykę omawiają w kontekście chyba najważniejszego etapu życia szkolnego, tj. wczesnej edukacji. Ten etap kształcenia niejednokrotnie decyduje o dalszej ścieżce edukacyjnej, wpływa na wyrobienie sobie przez dziecko zarówno pozytywnych, jak i negatywnych przekonań dotyczących życia szkolnego. W tym kontekście szczególnie istotna wydaje się być rola nauczyciela. Nauczyciela będącego współcześnie towarzyszem dziecka, nastawionym na pobudzenie jego aktywności i rozwój samodzielności. Taki nauczyciel wpływa na wszechstronny rozwój dziecka. Zatem w jego pracy istotne są nie tylko kompetencje zawodowe nabywane w toku studiów i w procesie dokształcania się, ale przede wszystkim jego osobowość. Tak rozumiany pedagog kształci nie tylko uczniów, ale również i samego siebie.

Omówione powyżej, poruszone w tym Zeszytcie wątki, skupiają się na konkretnych problemach wychowania i kształcenia. Dotyczą praktycznych problemów, które możemy napotkać w codziennej praktyce pedagogicznej. Dla uzyskania pełni rozważań podjęte analizy kończy tekst Iriny Kuczyńskiej skupiający się na politycznej i ideologicznej wizji edukacji. Autorka porusza tematykę dotyczącą budowy tej wizji w zakresie kultury politycznej i wynikającego z niej procesu kształtowania się tożsamości młodzieży.

Wychowanie i kształcenie, jak zaznaczono na początku, to podstawowe procesy działalności pedagogicznej, podejmowane od czasów najważniejszych aż do współ-